

Säkerhetsrelaterade händelser säsongen 2008–2009

Rapport från SSSK:s säkerhetsgrupp

Säkerhetsgruppen i SSSK lämnar årligen en rapport om händelser under den senaste säsongen som kan bedömas vara av betydelse från säkerhetssynpunkt. Syftet är att ge en rättvisande bild över de incidenter som inträffar i vår verksamhet för att ge styrelse, ledare och övriga medlemmar underlag för att göra framtida turer säkrare.

Säsongen 2008–2009 började i mitten av december och varade till början av april. Flertalet av Klubbens utlysta turer genomfördes på sötis, men under februari och mars gjordes även drygt femtiotalet turer på saltis till bland annat Värtan, Erstaviken, Gälnan, Vettershaga, Vålarö, S:t Anna och Gryt. Inga riktigt allvarliga plurr eller incidenter med livshotande skador inträffade, men en skadad fick föras till sjukhus med helikopter och en annan i ambulans. Ett knappt tiotal sökte sjukvård.

Under säsongen inträffade 41 helplurr under utfärder med Klubben (se tabell). I fyra fall, med sammanlagt 13 plurr, har vi bedömt plurren som potentiellt problematiska, eftersom tre eller fler åkare plurrade samtidigt. Ett fall betecknas som gränsfall, då två åkare plurrade samtidigt och riskerade att skadas av medplurrarens skridskor. Övriga plurr har bokförts som triviala. Avvikelsesrapport har lämnats vid fem av plurrningstillfällena.

Drygt hälften (21) av årets 41 plurr inträffade under tre turdagar. Sex plurr inträffade den 7 februari i fyra olika grupper på Mälaren då det var dimma och isarna täckta av ett tunt stöpande snölager. Sex andra plurr inträffade den 21 februari i fyra grupper på saltis och nio plurr i fyra grupper den 1 mars, också på saltis. Totalt inträffade 21 plurr på saltis, vilket måste anses som anmärkningsvärt då andelen turer på saltis var relativt liten. Det visar på den ökade uppmärksamhet och försiktighet som krävs då saltisar ofta är mer svårlästa än sötisar. En ledare anger även bristande saltisträning som bidragande orsak till ett dubbelplurr.

I en tredjedel av fallen har ledaren plurrat. I flera fall har deltagarnas avstånd till ledaren varit otillräckligt, vilket både hindrat ledaren att väja vid en iskant och lett till att fler personer än ledaren hamnat i vattnet och riskerat skador. Samtliga plurr med flera samtidiga plurrare hade kunnat undvikas om avstånden mellan åkarna varit större.

Rekommendationer för att undvika potentiellt farliga plurr:

- Undvik att åka så att flera riskerar att plurra samtidigt. Håll betryggande avstånd till den som åker först. Detta är extra viktigt i små grupper.
- Håll ned farten på svårbedömda isar.
- Var extra uppmärksam vid åkning på snötäckta isar, vid plusgrader i luften, saltisar som ej stabiliserats eller bildats med talrika vindbrunnar eller vid vattenståndsförändringar samt på våris. Dessa isar är svårare att bedöma än kall sötis.

Rekommendationer för att undvika skador:

- Bär alltid handskar.
- Var uppmärksam på sprickor och andra hinder på isen som kan orsaka fall.
- Anpassa farten till isens beskaffenhet.
- Hjälmskydd mot allvarliga huvudskador.

Flertalet plurrningar är tämligen odramatiska. Vi bedömer att det till stor del beror på att deltagarna överlag har god utrustning och att många har tränat egen uppstigning och räddning av andra.

Säkerhetsgruppen noterar en ökad användning av hjälm bland medlemmarna.

Säkerhetsgruppen noterar att ensamåkning förekommer och bedömer att det delvis beror på svårigheten att hitta åkkamrater. Ensamåkning innebär större risk. Därför är det angeläget om SSSK kan minska ensamåkningen. Vi ser en successivt men långsamt ökande användning av efterlysning, lysturer och flaggturer på vår hemsida. I debatten på nätet har det efterfrågats enklare sätt att meddela att man åker ut och att man gärna vill ha åkkamrater. Det vore bra med en utveckling av ytterligare sådana hjälpmedel, och att nya idéer framförs och testas till båtнад för trevnaden och säkerheten vid privatturer.

Säkerhetsgruppen har i år även tittat tillbaka på samtliga plurr som inträffat under de sex år gruppen har verkat. Tydligt är att vissa omständigheter ökar riskerna, bl.a. saltis, snö- och vattentäckt is samt värmepåverkad is t.ex. vid blidväder. Samtliga 14 allvarliga incidenter som noterats är massplurr. Skador i samband med plurr kan allvarligt försvåra räddningen.

Säkerhetsgruppen har bestått av Gunilla Barrskog, Thure Björck, Johan Porsby (sammankallande) och Caroline Svedberg Wibling.

Stockholm, den 12 augusti 2009

Plurr under utfärder med SSSK säsongen 2008/2009

Endast helplurr och ordinarie turer med grupp I – V, E65, U39 samt flaggturer

Datum	Typ av is	Åkgrupp	Antal plurrare	Typ av plurr	Ev. anmärkning
December					
31	söt	IV	1#	TP	Råk
Januari					
10	söt	III	1	TP	Uttunnande is
18	söt	V	1	TP	Sund
18	söt	V	1#	TP	Råk
25	söt	IV	2#	TP	Råk
Februari					
3	söt	II	2#	TP	Tunn kärnis. 1) råk, 2) uttunnande is.
4	söt	III	1	TP	Tunn kärnis
4	söt	III	1#	TP	Tunn kärnis. Uttunnande
4	söt	II	1#	TP	Tunn kärnis
7	söt	IV	2#□	TP	Råkkant som en svävare brutit sönder
7	söt	III	1	TP	Råk
7	söt	II	2#□	TP	Udde, försvagning
7	söt	I	1#□	TP	Snöslask. Uttunnande
11	salt	V	3#	PPP	Uttunnande is/försvagning
15	salt	U39	1#	TP	Stöptäckt nedåtråk
15	salt	IV	1	TP	Råkövergång
21	salt	III	2#	GF	Uttunnande is. En deltagare alltför nära ledaren
21	salt	III	1□	TP	Vindbrunn
21	salt	III	1	TP	Tunn is
21	salt	II	2#	TP	Uttunnande is
Mars					
1	salt	V	3□	PPP	Hopklumpning
1	salt	IV	1	TP	
1	salt	III	1#	TP	Uttunnande is
1	salt	I	4	PPP	Hopklumpning
4	salt	III	1	TP	Sund. Uttunnad, troligen underfränt is.
7	söt	III	3	PPP	Sund

Ledaren plurrade

□ Avvikelse rapport lämnad

Typ av is: **söt** alternativt **salt**

Typ av plurr: **TP = Trivialt plurr** (t.ex. råk, landlöshet, mkt nära land i övrigt, vindbrunn med närhet till fast kant), **PPP = Potentiellt problematiskt plurr** (t.ex. tunn is, våris, uppsprickande is, massplurr) alternativt **GF = Gränsfall**.

Eventuell anmärkning: T.ex. uppgift om istjocklek, ledarens speciella noteringar.

Kommentar:

Således fyra potentiellt problematiska plurr och ett gränsfall under de ordinarie SSSK-utfärderna denna säsong. Flertalet plurr har inträffat vid isgränser utan tydlig orsak. Ett mindre antal plurr har skett i sund och vid uddar där försvagningar är vanliga. Däremot finns ingen notering från i år av plurr vid in- och utflöde som annars är vanliga plurrställen, vilket möjligen är en effekt av lite nederbörd under säsongen.

Analys av plurr under säsongerna 2003/04–2008/09

Säkerhetsgruppen i SSSK har årligen sammanställt rapporter över säkerhetsrelaterade händelser sedan säsongen 2003/04. Statistik från sex säsonger har gett oss en relativt god bild av de risker som förekommer på turerna. Komplikationerna vid allvarliga händelser är dock ofta unika, varför ett förebyggande säkerhetsarbete inte bara kan utgå från inträffade händelser, utan en viss fantasi måste användas för att bedöma vad som möjligen kan inträffa.

Plurrfrekvens per säsong (2003/04–2008/09)

Säsong	Plurr ¹	Deltagare ²	Turer ²	Deltagare per plurr	Turer per plurr	Allvarliga incidenter ⁴
2003-2004	69	7109	463	103	7	3
2004-2005	70	6316	534	90	8	2
2005-2006	41	5247	434	128	11	3
2006-2007	39	3353	283	86	7	2
2007-2008	13	2858	266	220	20	0
2008-2009	41	6005	484	146	12	4
Medel	46	5148	411	113	9	2,3

Antal plurr per deltagare respektive tur var i år lägre än genomsnittet för de fem föregående säsongerna. Dock skedde fler allvarliga incidenter än tidigare år. Variationen från år till år bedöms till stor del bero på skillnader i isläget. Färdrapportregistret, som dock innehåller lite mer osäkra uppgifter om antalet plurr, indikerar att plurrfrekvensen på SSSK:s ordinarie turer i genomsnitt har legat kring ett plurr per 100 deltagare sedan åtminstone början av åttiotalet. Dessförinnan saknas sammanställd statistik.

Plurr per grupp för säsongerna 2003/04–2008/09

Grupp	Plurr totalt ¹	Ledar-plurr ¹	Deltagare ²	Turer ²	Deltagare per plurr inkl. ledare	Deltagare per plurr exkl. ledare	Turer per ledarplurr	Ledar-risk-faktor ³	Allvar. incid. ⁴	Turer per allvar. incid. ⁴
I	38	13	972	141	26	33	11	3.1	2	71
II	64	13	2818	275	44	50	21	2.4	4	69
III	46	13	7206	571	157	201	44	4.6	1	571
IV	61	11	11 430	756	187	213	69	3.1	2	378
V	33	9	4904	346	149	190	38	4.9	4	87
E65	4	1	1361	121	340	413	121	3.4	-	-
U39 ⁵	12 ⁵	4 ⁵	1377	145	115	154	36	4.2	1	145
Flagg	1	1	820	109	820	-	109	-	-	-
Totalt	259	65	30 888	2464	119	147	38	3.9	14	176

Risken att plurra som ledare är fyra gånger högre än för övriga deltagare (ett plurr per 38 respektive 147 turer). Trots detta drabbar tre av fyra plurr övriga deltagare. Risken att plurra som deltagare kan troligen påverkas högst påtagligt genom att hålla god uppmärksamhet och lämpligt avstånd till ledaren.

Klart flest plurr per person inträffar i de snabbare grupperna I och II. Grupp E65 och flaggturer uppvisar betydligt lägre plurrfrekvens än genomsnittet. Andelen allvarliga incidenter är störst i grupperna I, II och V. Antalen allvarliga incidenter är dock få, varför enstaka händelser kan ge stort utslag i statistiken.

Analys av 14 registrerade allvarliga incidenter under säsongerna 2003/04–2008/09

Sedan säsongerna 2003/04 har säkerhetsgruppen noterat 14 allvarliga⁴ incidenter med sammanlagt 76 plurr. I fyra fall har det varit påtagliga problem med att få upp en eller flera plurrade ur vaken:

- 2004-02-18 Svärdsfjärden, en plurrad blev skärrad och handlingsförlamad, en person svår att nå med lina pga. hård vind
- 2005-01-16 Tärnan, en person skadade axeln allvarligt vid plurret, vilket försvårade räddningen
- 2006-01-28 Ridö, Mälaren, större delen av gruppen plurrar långt ut på svag is (två dödsfall, flera allvarliga skador pga. nedkylning)
- 2007-01-07 Jörken, två personer fastnar i samma lina vilket försvårade uppdragningen

I samtliga dessa fall har fyra eller fler personer plurrat samtidigt, vilket har försvårat räddningen.

Omständigheter vid allvarliga incidenter

Flera av de allvarliga⁴ plurrincidenterna har gemensamma omständigheter. Genom att vara medveten om dessa kan vi förhoppningsvis bli bättre på att undvika risker framöver.

Noterad omständighet	Antal allvarliga incidenter ⁴	Kommentar
Saltis	7	Andelen plurr och allvarliga incidenter på saltis är klart överrepresenterad i förhållande till antalet turer på saltis. Saltis har sämre styrka och är mer varierande än sötis. Saltis är dessutom svårare att bedöma med pik, utifrån ljud från isen samt isens utseende. Detta, i kombination med att många är mindre vana att åka på saltis, gör att man bör vara extra försiktig vid färder på saltis. I synnerhet på nyisar samt sol- och värmepåverkad is.
Mälaren	5	Att Mälaren är en vanlig plats för incidenter kan delvis förklaras med att vi ofta åker där. Mälaren bjuder dessutom ofta på omväxlande isförhållanden där vindbrunnar och isgränser är vanliga, vilket gör isbedömningen svårare. Vid många sund, grund och uddar kan isen vara underminerad av stora vattenrörelser som tidvis förekommer – Mälaren är ett reglerat vatten. Ställvis är isen dessutom påverkad av båttrafik.
Plusgrader i luften	6	Varm is har sämre styrka än kall is. Försämringen kan variera kraftigt beroende på typ av is. Värmepåverkad is är som regel svårare att bedöma än kall is. På en blöt eller värmepåverkad yta kan det vara svårt att se isgränser och försvagningar.
Snötäckta isar	4	Snötäckta isar är svårbedömda. Snötäckta tunna nyisar samt isar med många vindbrunnar och isgränser kräver stor försiktighet.
Vattenbegjutna isar	3	Det är svårare att se förändringar i isen då isytan är täckt av vatten.
Massplurr	14	Plurr där många samtidigt hamnar i vattnet innebär förhöjd risk. Håll alltid erforderligt avstånd till den som åker först och anpassa farten till rådande isförhållanden. I små grupper är detta särskilt viktigt.
Skadad av isen	3	Att skadas av isen vid plurr är en påtaglig risk. Framför allt armfrakturer samt skador på axlar kan allvarligt försvåra räddningen. Hög fart ökar risken för skador.

Utöver ovan noterade händelser har säkerhetsgruppen i tidigare rapporter noterat att dimma innebär risk att tappa bort deltagare. Händelserna vid Askö 2003 samt ytterligare en noterad isflaksincident 2006 påvisar riskerna för isdrift nära öppet hav.

¹ Uppgifterna om antalet plurr är tagna från säkerhetsgruppens årsrapporter, men enbart plurr från grupperna I – V, U39, E65 samt flaggturer är medräknade. (Välkommenturer, iskurser, ledarutfärder samt seglingar är ej medräknade.)

- ² Uppgifterna om antalet turer och deltagare per säsong är tagna från färdrapportdatabasen på Skridskonätet. Endast SSSK-turer i grupperna I – V, U39, E65 samt flaggturer är medräknade. Uppgifterna i färdrapportdatabasen är ej granskade och inte helt tillförlitliga. De bedöms ändå ge en relativt god bild av antal turer och åkare per säsong.
- ³ Relationen mellan antal plurr per person för ledare respektive övriga deltagare.
- ⁴ Antal allvarliga incidenter oberoende av antal plurr vid incidenten. Som allvarliga incidenter har räknats de plurr som i säongsrapporterna klassificerats som potentiellt problematiska samt tre händelser säsongen 2005/06 då ingen klassificering gjordes. Endast SSSK-turer i grupperna I – V, U39, E65 samt flaggturer är medräknade.
- ⁵ Exklusive 14 plurr vid Ridö (2006-01-28). Ridöolyckan är dock medräknad som allvarlig incident (kolumnerna ”Allvar. incid.” samt ”Turer per allvar. incid.”).

Skador under utfärder med SSSK säsongen 2008/2009

Inklusive olyckor på land men exklusive privatturer. Flaggturer inräknade.

Datum	Grupp	Typ av skada	Is	Kön ålder	#, □, S	Övrigt
December						
26	III	Armbågsskada	Stöpis	M, ca 65		Fall från stillastående. Skridskon ej ordentligt fastsatt
Januari						
3	IV	Armskada: bruten överarm	Snöpuddrad kärnis. Inga synliga ythinder.	M, ca 60	□	Fall, troligen pga lös skridsko
3	IV	Ansiktsskada: sprucket ögonbryn	Slät is	M ca 60	□	Fall pga begynnande trötthet?
4	IV	1) Ansiktsskada. Risk för lättare hjärnskakning. 2) Armskada	Pudersnö	1) M 2) K 55-60	□	1) Fall pga isspricka 2) Efterföljande snavade på den förstes pik
7	III	Ansiktet. Djup sårskada (läppen).		K	S □	Fall, kanske pga spricka.
7	II	Ögonskada	Glasis	M 60+	#	
10	V	Läppskada	Nedråk			Fall i en begynnande neddråk.
10	IV	Ansiktsskada	"Neddråk" med överis	M		
14	IV	Läpp- och tandskada. Lårkaka på benet.		K 66	S □	Fall pga av fastfrusen sten. SSSK-buss till vårdcentral. Vidare till sjukhus.
16	Flaggtur	Hjärnskakning, ansiktsskada	Tjock kärnis. Spricka.	M 64	S □	Fall pga köldspricka. Hämtas av helikopter.
17	III	Revbensskada		M		Fastnar i en gren i kärr.
17	II			M?		Fall på land
18	III	Blåmärke på höften och en öm haka		M		Fall pga hopklumpning
21	IV	Bruten handled				Landpromenad
25	III	Ansiktsskada	Råkpassage	M		Åkare försökte passera råken med fart, fick tvärstopp och dök med näsan före mot isen.
28	V	Arm- och axelskada	Överis	M ca 65	S □	Fall pga överis
28	E65	Ansiktsskada. Skärsår.	Överis	M 70+	#	Fall pga överis
Februari						
1	IV	Fingerfraktur	Snötäckt kärnis.	K	S □	Fallskada pga av spricka.
4	III	Ansiktsskada: jack i pannan	Snövall vid plogad bana	M 50	S □	Fastnar i snövall, faller
7	II	Ansiktsskada: slagsår, skärsår, skrubbsår		M 64	□	Iskant i samband med plurr. För litet avstånd till framförvarande åkare
11	III	Ansiktsskada (haka)	Snötäckt is.	M	S	
14	IV	Sårskada	Knottrig och	M		Fallskada. Glasögon

			sprickig			gick sönder.
15	V	Fotskada				Fall pga snöfläck
15	IV	Bruten handled		K 55	S ☐	Försöker bromsa i medvind
18	II	Ansiktsskada		M 64	# ☐	Fall rakt fram pga fastfrusen sten eller isbit.
21	V	1) Lårmuskelsträckning 2) Sträckning/vrickning i knä 3) Sträckning/vrickning i vrist.	Mestadels slät täckt med ett ca 2-3 cm tjockt snölager	1) M ca 60 2) K ca 60 3) K ca 60		Tre fall.
28	I	Ansiktsskada, blåtira	Bristande stöpyta. Saltis.	M 58	☐	Fall framåt när hopfrusna flak ger vika
Mars						
7	III	Muskelbristning i låret		K 60+		Skada i samband med plurrning
15	III	Ansiktsskada (näsbränna)	Mjuk, trögåkt stöpis.	M 60+		
25	III	Höftskada med muskelskada i ljumsken.	Knaggligt, snödrivor	M 55+	#	Fallskada pga av att skridskon lossnade
25	II	Axel ur led, ansiktsskada	Fastfrusen, drevad snö	M 63	S ☐	Fall och vridning efter undanmanöver. Larm 112. Ambulans och brandbil (för att få ut släde).

Ledaren skadad
☐ Avvikelse rapport
S Sjukvård sökts

Skador

Totalt har 34 olycksfall med skador rapporterats under säsongen, fördelat på 31 rapporter (se tabell). Avvikelse rapport har lämnats vid 14 av skadetillfällena. Vanligast förekommande är ansiktsskador (skärsår) (19), i två fall i kombination med slag mot huvudet och lätt hjärnskakning. Åtta fall med hand-, arm- och/eller axelskador har rapporterats, varav en bruten överarm, två brutna handleder, en fingerfraktur och en axel ur led.

Dessutom har några fall rapporterats med sträckningar/vridningar i knä eller vrist, några höftskador och muskelskador samt en revbensskada. I nio fall uppsöktes sjukvård, i ett fall tillkallades ambulans och i ett fall helikopter.

I fyra fall skadades ledaren. Tre av dessa var ansiktsskador och en höftskada/muskelskada. I två av fallen valde ledarna att fortsätta turen och i två fall att lämna över ledarskapet för att själva avbryta turen.

Flertalet skador är av vanligt förekommande slag och har orsakats av att man kört fast av en eller annan anledning (överis, sprickor). Typiskt är att många fall sker under dagar när isarna är svårslästa.

Tyvär är det ibland väl knapphändiga uppgifter i färdrapporter och avvikelse rapporter för att de ska kunna hjälpa oss fram till insikter om åtgärder som kan bidra till att förebygga nya skador.